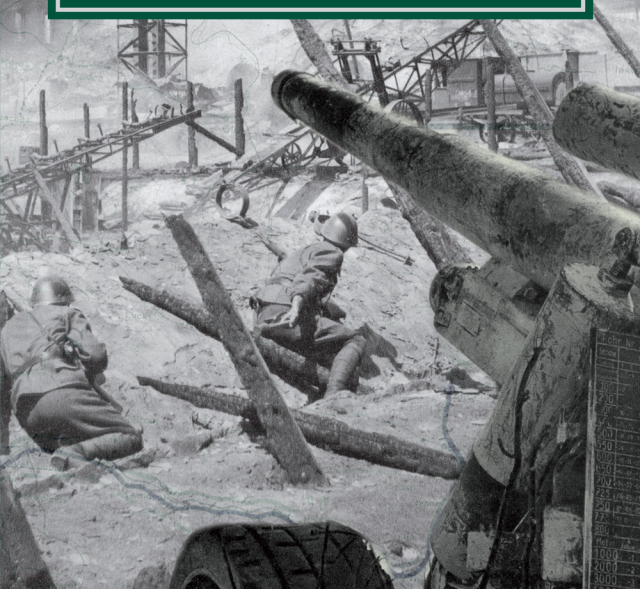

Tomáš Klubert

SLOVENSKÁ ARMÁDA V DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE

slovom a obrazom

SLOVENSKÁ ARMÁDA
V DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE
slovom a obrazom

Tomáš Klubert

SLOVENSKÁ ARMÁDA V DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE

slovom a obrazom

Text © PhDr. Tomáš Klubert, PhD.

Photos © author's archive, Perfekt's archive,

PhDr. Martin Lacko, PhD.'s archive and photos from unknown authors
from the publication *Od Tatier po Kaukaz*

Maps © PhDr. Pavol Steiner, PhD.

Cover design © Bc. Veronika Sabovčíková

Design © Ing. Pavol Janoško, DTP Perfekt

Slovak edition © Perfekt and The Nation's Memory Institute, 2016

Slovo na úvod

V marci 1939 Slováci získali vlastný štát a s ním i vlastnú armádu, ktorá už krátko po svojom vzniku musela v tzv. Malej vojne vzdorovať útoku maďarských vojsk. O necelých šesť mesiacov neskôr sa podriadenosť prvej Slovenskej republiky nacistickému Nemecku prejavila v zapojení slovenskej armády do druhej svetovej vojny. Už v septembri 1939 sa zúčastnila na ťažení proti Poľsku. Zatiaľ čo o oprávnenosti boja proti maďarskému vpádu nebolo pochýb, účasť na invázii proti severnému susedovi sa nestretla s jednoznačne pozitívnou odozvou. Slovenské obyvateľstvo však prijalo s uspokojením návrat spišských, oravských a kysuckých obcí, ktoré Poľsko anektovalo v rokoch 1920 a 1938.

Najvýraznejšie sa slovenská armáda angažovala vo vojne proti Sovietskemu zväzu. Na východnom fronte aktívne bojovala od 24. júna 1941 do 1. júna 1944. Napriek tomu, že opäť stála na strane agresora, zachovala si pomerne čistý štít. Na Ukrajine, v Bielorusku a v Rusku sa slovenskí vojaci rýchlo zblížili s domácim obyvateľstvom a pamäť na nich prežíva v týchto krajinách dodnes. Rovnako dobré spomienky zostali na našich vojakov v Taliansku, kde od jesene 1943 boli nasadení do opevňovacích a rekonštrukčných prác.

Prvá Slovenská republika vyhlásila v decembri 1941 vojnu aj Spojeným štátom americkým a Veľkej Británii, ale do bojov proti západným mocnostiam sa slovenskí vojaci zapojili len okrajovo, najmä pri obrane Bratislavy a ďalších miest pred náletmi spojeneckých bombardérov.

Zďaleka nie všetci príslušníci slovenskej armády sa však zmierili s rozpadom Československej republiky a s nedemokratickým charakterom prvého slovenského štátu. Odbojové tendencie postupne prerástli do príprav ozbrojeného povstania, ktoré vypuklo 29. augusta 1944. Aj keď po dvoch mesiacoch utrpelo porážku, natrvalo sa zapísalo do dejín ako najväčšie ozbrojené vystúpenie Slovákov proti cudzej okupácii.

V posledných mesiacoch existencie prvej Slovenskej republiky bola slovenská armáda, známa tiež ako Domobrana, naplno podriadená nemeckému veleniu. Ťažisko jej činnosti už nespočívalo v boji, ale v opevňovacích prácach, strážnej službe a evakuácii obyvateľstva z prirfrontového pásma.

V nasledujúcich rokoch boli slávne i menej slávne činy príslušníkov slovenskej armády v lepšom prípade zamlčované, v horšom prekrúcané a zosmiešňované. Hoci po Novembri 1989 vyšlo viacero hodnotných vedeckých monografií, zborníkov a štúdií o ozbrojených silách prvej Slovenskej republiky, táto téma zostáva naďalej silno spolitizovaná. Preto hlavnou pohnútkou pre vydanie tejto publikácie, ktorá sa vám, milí čitatelia, zásluhou vydavateľstva Perfekt a Ústavu pamäti národa dostáva do rúk, bolo stručným a nenáročným spôsobom podať ucelený pohľad na vznik, vývoj a nasadenie slovenskej armády v rokoch 1939 – 1945. Verme, že sa tento zámer podarí splniť.

autor

O slovenskej armáde počas druhej svetovej vojny do roku 1989 a ani po páde komunistického režimu až tak veľa náučno-populárnych kníh nevzniklo. Aj tie, ktoré vyšli za posledných 27 rokov, nemôžeme považovať za úspešné alebo vydarené. Slovenský historik Tomáš Klubert, známy odbornej a laickej verejnosti svojimi veľmi dobrými a zaujímavými monografiami o bojoch v Slovenskom národnom povstaní Obrnenej jednotky v Slovenskom národnom povstaní (2008) alebo Smrť sa volala Schill (2014) sa podujal tentoraz na náučno-populárne spracovanie vzniku, vývoja, činnosti a zániku slovenskej armády v rokoch druhej svetovej vojny. V chronologickom slede ukazuje čitateľom najdôležitejšie historické fakty, skutočnosti a udalosti počas jej šesťročnej existencie. Približuje okolnosti vzniku, najdôležitejšie zložky, výzbroj, účasť na bojoch proti agresii horthyovského Maďarska v marci a apríli 1939 v Malej vojne. Popisuje protipolské ťaženie v septembri 1939, boje na východnom fronte proti Sovietskemu zväzu v rokoch 1941 až 1943 (Rýchla a Zaistovacia divízia) a premenu týchto divízií na technické a ich osud v Rumunsku, Maďarsku a v Taliansku, venuje sa vojenským prípravám a plánom na ozbrojené vystúpenie proti nacizmu i proti domácejmu totalitnému režimu (gen. F. Čatloš a pplk. J. Golian). Kniha prináša i boje povstaleckej armády alebo 1. československej armády na Slovensku v auguste až októbri 1944 proti nemeckej okupácii Slovenska, vytvorenie Domobrany a jej činnosť až po zánik v apríli a začiatkom mája 1945. Pomerne stručný, ale prehľadný a objektívny text knižky dopĺňa dobová fotodokumentácia a zaujímavé prílohy.

prof. PhDr. Karol Fremal, CSc.

Publikácia Tomáša Kluberta ponúka prehľadný súhrn ťažiskových udalostí súvisiacich s vývojom a aktivitami slovenskej armády v rokoch 1938 – 1944. Jej kapitoly sa venujú všetkým dôležitým aspektom súdobej reality na Slovensku, dotýkajúcej sa vývoja slovenskej armády – jej vzniku, organizácie, výzbroje, bojového nasadenia v malej vojne či na frontoch 2. svetovej vojny, ale aj spoločenskej interakcie s obyvateľstvom. Neobchádza ani také problematiky, akou bol postupný vznik odbojového hnutia v radoch slovenských dôstojníkov. Text, doplnený mnohými zaujímavými fotografiami a ilustráciami, má svojou ľahkou čitateľnosťou všetky predpoklady zaujať širokú čitateľskú verejnosť, ktorej zároveň ponúka komplexný prehľad spracovanej problematiky. Pre záujemcov o danú problematiku ide o jednu zo základných prác, ktorá sa v ich knižniciach určite nestratí.

Mgr. Peter Jašek, PhD.

V dejinách ľudstva sme doteraz neboli svedkami väčšieho utrpenia, aké spôsobila druhá svetová vojna. Niektoré štatistiky uvádzajú až 60 miliónov obetí. Nepredstaviteľné množstvo bolesti, nenaplnených životov, zloby... Je smutné, že až dve tretiny obetí tvorili civilisti. Teda nie vojaci, ale predovšetkým ženy a deti, starí ľudia. Oni sa nezaujímali o mocenské hry, o vojenskú stratégiu, o medzinárodné vzťahy. Jednoducho sa stali obeťami vojny...

Je dobré, že Ústav pamäti národa (ÚPN) v spolupráci s vydavateľstvom Perfekt vydali publikáciu, ktorá je svedectvom najkrvavejšej udalosti v dejinách ľudstva. Autor a historik ÚPN Tomáš Klubert ponúka širokému publiku prvú a v tomto čase aj ojedinelú publikáciu s názvom „Slovenská armáda v druhej svetovej vojne slovom a obrazom“.

Čitateľ v 26 kapitolách objaví súhrn ťažiskových udalostí súvisiacich s armádou prvej Slovenskej republiky. Kniha sa venuje všetkým dôležitým aspektom súdobej reality na Slovensku, od krízového roku 1938 až po koniec druhej svetovej vojny. Pozoruhodná a jedinečná je komplexnosťou, s akou autor skúmanú problematiku spracováva. Hlavný dôraz kladie na vznik, organizáciu, výzbroj a bojové nasadenie slovenskej armády, ale venuje sa aj spoločenskej interakcii armády s civilným obyvateľstvom a v potrebnej miere rámcuje realie armády aj v širších medzinárodných súvislostiach. Zaoberá sa tiež problematikou vojenského odboja na Slovensku, ktorý v roku 1944 vyvrcholil Slovenským národným povstaním. Text, keďže obsahuje množstvo fotografií, ilustrácií, tabuliek a schém, má vysokú faktografickú hodnotu.

Ústav pamäti národa oceňuje odborné kvality autora a dobrú vôľu vydavateľa spolupracovať pri zviditeľnení smutnej histórie dvadsiateho storočia. Lebo ten, kto nepozná svoju minulosť, je odsúdený ju zopakovať.

*Ondrej Krajňák
predseda Správnej rady ÚPN*

I.

NA CESTE K VOJNE

VOJÁKY V ČASE POTŘEBY BUDEME VŠICHNI

1.

Od centralizmu k autonómii

Vznik Československej republiky (ČSR) priniesol Slovákom po polstoročí bezohľadnej maďarizácie dovtedy nebývalý spoločenský, kultúrny a politický rozvoj. V demokratickom systéme nového štátu vyrástla početná národne uvedomelá inteligencia a zavrášnilo sa formovanie Slovákov ako moderného národa. ČSR však mala aj svoje odvrátené stránky, ktoré pražské vlády nevedeli a často ani nechceli riešiť. Hospodárske pomery na Slovensku zostávali veľmi zlé a vystahovalecstvo Slovákov za prácou, ktoré bolo v percentuálnom prepočte po Íroch druhé najvyššie v Európe, pokračovalo počas celého medzivojnového obdobia.

Vysokú nezamestnanosť na Slovensku zhoršovala i skutočnosť, že pracovné miesta v štátnom aparáte a vo verejnej službe dostávali prednostne Česi, a to aj v prípade, keď bol dostatok kvalifikovaných domácich uchádzačov. Obzvlášť kriklavo sa národnostná diskriminácia prejavovala v ozbrojených silách. Na začiatku roka 1938 tvorili Slováci 14 % príslušníkov čs. armády, no v jej dôstojníckom zbore mali len štvorpercentné zastúpenie. Medzi 139 čs. generálmi bol jeden jediný Slovák, Rudolf Viest. Rovnako neutešený stav vykazovalo Ministerstvo národnej obrany (MNO), kde pracovalo len deväť Slovákov. Stále väčšiu nespokojnosť vyvolával na Slovensku aj centralistický model ČSR a fikcia jednotného československého národa, ktorú až na malé výnimky presadzovala celá česká politická reprezentácia. Vďaka tomu silnelo na Slovensku autonomistické hnutie. Na jeho čele stála Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLŠ) pod vedením ružomerského rímsko-katolíckeho farára Mons. Andreja Hlinku. Okrem nej sa za autonómiu zasadzovala len malá Slovenská národná

Štátna vlajka ČSR

Malý štátny znak ČSR

Andrej Hlinka

Edvard Beneš

Konrad Henlein

strana (SNS), zastupujúca voličov evanjelického viero-
vyznania. Hoci bola HSLŠ od roku 1925 najsilnejšou po-
litickou stranou na Slovensku, na presadenie svojich
cieľov nemala v Národnom zhromaždení (čs. parlamen-
te) dostatok hlasov. Zlom nastal až v polovici tridsia-
tych rokov, keď sa s myšlienkou slovenskej samosprávy
stotožnila väčšina mladších členov celoštátnych strán.
Stúpencom decentralizácie ČSR bol i premiér prof. Mi-
lan Hodža, vôbec jediný Slováč, ktorý zastával v medzi-
vojnovom období funkciu československého minister-
ského predsedu. Vzhľadom na zblížovanie relevantných
politických síl bolo naplnenie požiadavky autonómie
Slovenska iba otázkou času. Tragickou zhodou okolnos-
tí však národná emancipácia Slováčkov vrcholila v obdo-
bí narastajúceho ohrozenia ČSR zo strany nacistického
Nemecka.

Nemecký diktátor Adolf Hitler sa vôbec netajil úmy-
sлом revidovať výsledky prvej svetovej vojny a vymazať
Československo z mapy Európy. Čechy a Moravu totiž
považoval za staré germánske územia, ktoré musia byť
„navrátené“ do Ríše. Mohol sa pritom opierať o podporu
nacisticky a separatisticky orientovanej Sudetonemec-
kej strany (Sudetendeutsche Partei – SDP), ktorá v roku
1935 vyhrala československé parlamentné voľby. O Slo-
vensko a Slováčkov v tom čase Hitler neprejavoval žiadny
záujem. Zápisky v denníkoch ríšskeho ministra osvety
a propagandy Josepha Goebbelsa dosvedčujú, že po lik-
vidácii ČSR mal v úmysle Slovensko a Podkarpatskú Rus
prenechať Maďarom. Nacisti však chceli čo najviac osla-
biť pražskú vládu, a preto sa uchádzali o podporu slo-
venských autonomistov.

V utorok 8. februára 1938 prijal Mons. Hlinka na ru-
žomberskej fare predáka SdP Karla Hermanna Franka
a politického vodcu maďarskej menšiny Jánosa Esterhá-
zyho. Napriek neskorším tvrdeniam marxistických pub-
licistov a historikov odmietol pristúpiť na dohodu
o spoločnom postupe na pôde Národného zhromažde-
nia, aby svojej strane neznemožnil vstup do vládnej koa-
lície. Frankovi otvorene povedal, že Hitler je „kultúrna

beštia“ a nemecký národný socializmus predstavuje pre kresťanské Slovensko neprijateľnú ideológiu.

Definitívne rozhodnutie zničiť ČSR rýchlym vojenským ťažením s kódovým označením *Plán Zelený (Fall Grün)* prijal nacistický diktátor bezprostredne po anexii Rakúska v marci 1938. Zároveň prikázal sudetonemeckým politikom, aby kládli čs. vláde neprijateľné požiadavky. Predseda SdP Konrad Henlein preto odmietol spolupracovať s premiérom Hodžom na riešení národnostnej otázky a 24. apríla 1938 vyhlásil na straníckom zjazde v Karlových Varoch program, v ktorom žiadal pre sudetských Nemcov úplnú politickú a kultúrnu autonómiu. V prípade jeho realizácie by to znamenalo, že na českom území vznikne polosamostatná nemecká provincia s nacistickým režimom.

Hodžov ministerský kabinet sa tak ocitol v nezávideniahodnej situácii. Narastajúcemu nemeckému tlaku nemohol čeliť bez diplomatickej a vojenskej pomoci západných mocností, ktoré boli garantmi čs. hraníc. Britský premiér Neville Chamberlain a jeho francúzsky náprotivok Édouard Daladiér sa však za každú cenu chceli vyhnúť rozpútaniu novej celoeurópskej vojny. Vzhľadom na to neposkytli pražskej vláde žiadnu podporu. Naopak, 7. mája 1938 ju v spoločnej demarši vyzvali, aby sa dohodla so sudetskými Nemcami aj za cenu prijatia *Karlovarského programu*.

Goebbelsova propagandistická mašinéria zatiaľ stupňovala útoky proti ČSR a na verejnosť presakovali fámy o pripravovaných sabotážach, ktoré mali predchádzať nemeckému útoku. Československé spravodajské služby zároveň dostávali informácie o koncentrácii nemeckých jednotiek v Sliezsku, Sasku a severovýchodnom Bavorsku. Na základe týchto skutočností vyzval prezident republiky Edvard Beneš vládu, aby pod zámenkou udržania verejného poriadku pred obecnými (komunálnymi) voľbami povolala 20. mája 1938 do armády 176 000 záložníkov. Tento krok sa zakrátko ukázal ako kontraproduktívny. Britský a francúzsky vojenský atašé totiž na pozvanie nemeckej vlády navštívili územia

Milan Hodža

Neville Chamberlain

Édouard Daladier

Manifestácia za autonómiu Slovenska v Bratislave 5. júna 1938

na hraniciach s ČSR, kde nespozorovali žiadne zvýšené vojenské aktivity. Dôveryhodnosť pražskej vlády v Londýne a Paríži prudko poklesla a nacistická propaganda mohla čs. prezidenta vykresliť pred celým svetom ako vojnového štváča.

Výsledky obecných volieb potvrdili vedúce postavenie HSLS na slovenskej politickej scéne a v českých krajinách skončili drvivým víťazstvom SdP. Henlein potom oficiálne nastolil *Karlovarský program* ako základ rokovania o česko-nemeckom národnostnom vyrovnaní. Napätie v Sudeťoch sa tým ešte viac prehĺbilo. Britský premiér preto Benešovi ponúkol, že vyšle nezávislého sprostredkovateľa medzi pražskou vládou a SdP. Prezident Chamberlainov návrh akceptoval.

V stredu 3. augusta 1938 pricestoval z Londýna do Prahy lord Walter Runciman, ktorý sa netajil názorom, že chce česko-nemecký spor riešiť na základe *Karlovarského programu*. Beneš sa mu snažil kontrovať ponukou rozsiahlych ústupkov pre nemeckú menšinu. Od SdP za to požadoval, aby verejne deklarovala lojalitu čs. štátu. Henlein však britskému sprostredkovateľovi otvorene povedal, že sudetskí Nemci už nespájajú svoju budúcnosť s ČSR a navrhoval oddelenie pohraničia prostredníctvom ple-

Hitlerov prejav na X. zjazde NDSP v Norimbergu 12. septembra 1938

biscitu. Runciman mu následne položil otázku, či by túto záležitosť nemohla vyriešiť medzinárodná konferencia. Henlein súhlasil, a tým sa stala dohoda medzi pražskou vládou a SdP bezpredmetná.

Hodžov kabinet zatiaľ pripravil *Národnostný štatút*, ktorý predpokladal pomerné zastúpenie národností v štátnych službách, hospodárskom živote a školstve. Zakotvoval tiež právo používať menšinový jazyk ako úradný v obciach, kde menšina tvorí aspoň 15 % obyvateľstva. Minister-ský predseda dúfal, že tento projekt sa bude dať použiť aj na riešenie slovenskej otázky, ale vedenie HSLŠ ho považovalo za nedostatočný.

Prezidentovi Benešovi bolo v tom čase zrejmé, že požiadavky ľudákov nemôže ďalej ignorovať. Už len z toho dôvodu, aby sa mu celá republika nerozsypala pod rukami. Zakázal však vláde o tejto záležitosti rokovať a vyhradil si riešenie slovenskej otázky pre seba. Pokiaľ totiž mali Slováci dostať nejakú politickú samosprávu, tak iba od neho. Rokovania medzi Benešom a delegátmi HSLŠ, ktorých viedol podpredseda strany ThDr. Jozef Tiso (Mons. Andrej Hlinka 16. augusta 1938 zomrel), sa vliekli po celý september. Bolo príznačné, že prezident sa po celý čas zámerne vyhýbal slovu „autonómia“ a hovoril len o vylepšení krajinského zriadenia.

Mobilizované čs. jednotky sa presúvajú do pohraničia

Hitler sa medzitým intenzívne pripravoval na vojnu, ale čs. politici stále verili, že sa im podarí dosiahnuť v otázke Sudet kompromis. V pondelok 5. septembra 1938 zašla Hodžova vláda na samú hranicu možností a súhlasila s požiadavkami *Karlovarského programu*. Sudetskí Nemci tak v priebehu necelých piatich mesiacov získali vďaka nátlaku a vydieraniu úplnú autonómiu, o ktorú Slováci demokratickým a nenásilným spôsobom márne zápasili dve desaťročia. Pochopiteľne, pre predstaviteľov HSLS to bol obrovský šok. Dňa 11. septembra 1938 zverejnil stranický denník *Slovák* článok Karola Sidora s príznačným názvom „I naša trpezlivosť je na konci!“, v ktorom uviedol: „Prichádza práve čas na uspokojenie požiadaviek i vyhovenie sťažnostiam všetkých národností žijúcich v republike... Nesmieme byť obídení ani my, naopak, my sme mali byť prví! Ak sa veľký národný spor Slovákov s Čechmi nezlikviduje dnes, už k tomu nedôjde. Ak sa slovenský problém nevyrieši teraz, nebude riešený nikdy viac!“

Pre Hitlera bolo akékoľvek mierové riešenie sudetskej krízy neprijateľné a prikázal Henleinovi, aby prerušil ďalšie rokovanie s Hodžovou vládou. V záverečnom prejave na X. zjazde nacistickej strany v Norimbergu 12. septembra 1938 ostro napadol čs. menšinovú politiku a obvinil prezidenta Beneša, že chce vyhladiť sudetských Nemcov. Nepokoje, ktoré následne vypukli v českom pohraničí, však čs. štátna moc rýchlo potlačila. SdP bola 16. septembra 1938 vládnym nariadením rozpustená a jej predáci utiekli do Ríše.

Po stroskotaní sudetského puču Hitler vyslal do českého pohraničia ozbrojené teroristické skupiny. Západným mocnostiam súčasne nahová-

ral, že pripojením Sudet k Nemecku budú splnené všetky jeho územné požiadavky. Taliansky fašistický diktátor Benito Mussolini v tejto situácii navrhol, aby sa na sporných čs. územiach uskutočnil plebiscit. Beneš s takýmto riešením nesúhlasil. Zároveň si dobre uvedomoval, že mierovou cestou už nie je možné udržať republiku v doterajších hraniciach a v najväčšej tajnosti pripravoval plán na odstúpenie časti českého územia Nemecku.

V pondelok 19. septembra 1938 zaslali britský a francúzsky premiér Benešovi spoločnú nótu s požiadavkou, aby sa Československo v záujme zachovania mieru vzdalo pohraničných oblastí, v ktorých žilo viac ako 50 % Nemcov. Výmenou za to mali západné mocnosti oklieštenému čs. štátu garantovať nové hranice. Hodžova vláda nótu na druhý deň odmietla a navrhla predložiť územný spor s Nemeckom na medzinárodnú arbitráž. Odpoveď z Londýna a Paríža na seba nedala dlho čakať. Krátko po polnoci 21. septembra 1938 odovzdali vyslanci Veľkej Británie a Francúzska prezidentovi Benešovi ultimátum, v ktorom Chamberlain a Daladier vyjadrili nesúhlas s arbitrážou a opätovne požadovali odstúpenie Sudet. V opačnom prípade poniesie ČSR vinu za prípadnú vojnu s Nemeckom a západné mocnosti v nej zostanú neutrálne.

V tejto situácii nemohla čs. vláda počítať ani s pomocou Zväzu sovietskych socialistických republík (ZSSR). Zmluva o priateľstve a spolupráci,

Generalita a dôstojnícky zbor čs. armády v septembri 1938			
Kategória	Hodnosť	V armáde celkovo	Z toho Slovákov
Generáli	Armádni generáli	5	–
	Divízni generáli	29	1
	Brigádni generáli	83	–
Spolu		139	1
Vyšší dôstojníci	Plukovníci	752	–
	Podplukovníci	941	2
	Majori	1 429	11
	Štábni kapitáni	2 834	61
Spolu		5 956	76
Nižší dôstojníci	Kapitáni	1 307	46
	Nadporučíci	1 517	57
	Poručíci	4 066	256
Spolu		6 890	359
V armáde celkovo		12 985	436

Čs. armáda v septembri 1938

Pištole	265 326
Pušky	1 153 934
Gulomety	55 793
Polné a horské delá	2 310
Protitankové kanóny*	895
Protiletadlové gulomety	227
Protiletadlové kanóny	236
Mínomety	1 379
Tančičky	70
Tanky	348
Pancierové automobily	66
Stále pancierové vlaky	5
Improvizované pancierové vlaky	12
Lietadlá	1 136
Nákladné a osobné automobily a motocykle	25 346
Autobusy	720
Riečne bojové plavidlá	18
Kone	217 128
Muži	1 128 110

ktorú obe krajiny uzavreli 16. mája 1935, totiž obsahovala klauzulu, že Sovietsky zväz bude brániť Československo pred útokom iného európskeho štátu len vtedy, keď sa do konfliktu zapojí Francúzsko. Hodžova vláda preto britsko-francúzske nótu z 19. septembra 1938 prijala. Bola si však vedomá, že učinila protiústavný krok, lebo o zmenách štátnej hranice mohlo rozhodnúť len Národné zhromaždenie. Vzhľadom na túto skutočnosť a očakávané masové protesty začal Hodža pripravovať demisiu svojho ministerského kabinetu. Zároveň navrhol prezidentovi, aby vymenoval úradnícku vládu.

České a čiastočne aj slovenské obyvateľstvo reagovalo na správu o kapitulácii vlády s obrovským rozhorčením. Podvečer 21. septembra 1938 vypukli v mnohých mestách demonštrácie a na druhý deň bol vyhlásený generálny štrajk. Hodžov ministerský kabinet potom „pod tlakom verejnosti“ abdikoval a Beneš vymenoval vládu „národnej jednoty“ na čele s arm. gen. Janom Syrovým.

Hitlerovi však nestačilo, že Chamberlain a Daladier sú pre zachovanie mieru pripravení obetovať Sudety, nakoľko jeho úmyslom bolo zlikvidovať celé Československo. Z tohto dôvodu sa rozhodol ešte viac vystupňo-

vať svoje požiadavky. Vo štvrtok 22. septembra 1938 predložil britskému premiérovi v Bad Godesbergu memorandum, v ktorom naliehal, aby pražská vláda do 1. októbra 1938 stiahla svoje ozbrojené sily zo Sudet a bezodkladne vyhovel územným nárokom Poľskej republiky a Maďarského kráľovstva. Nacistický diktátor nepokryte kalkuloval s tým, že vlády vo Varšave a v Budapešti budú za prísľub teritoriálnych ziskov podporovať nemecký útok na Československo. Poliáci reagovali na Hitlerovu ponuku spoločnej vojenskej akcie proti ČSR kladne. Naproti tomu od maďarského regenta Miklósa Horthyho dostal nacistický diktátor negatívnu odpoveď. Politickí a vojenský predstavitelia v Budapešti si totiž uvedomovali, že v prípade napadnutia Československa a následnom zásahu jeho spojencov, bude Maďarsko prinútené bojovať aj proti Rumunsku a Juhoslávii. Z tohto dôvodu musel Hitler bleskovo prehodnotiť svoje doterajšie názory na Slovensko a Slovákov. Posilnenie nespoľahlivého Maďarska nemohlo prospieť nemeckým záujmom, a tak malo byť Slovensko po zničení ČSR pripojené k Nemecku, prípadne premenené na jeho vazalský štát.

Chamberlain bol z narastajúcej agresivity a nevyspytateľného správania nacistického diktátora šokovaný. Slúbil mu, že zašle text *Godesberského memoranda* do Prahy, ale súčasne odporučil čs. vláde, aby vyhlásila mobilizáciu. Britský premiér dúfal, že Hitler potom „zmäkne“ a pristúpi na kompromis. Prezident Beneš večer 23. septembra 1938 skutočne vyhlásil všeobecnú mobilizáciu. Česká verejnosť prijala rozhodnutie hlavy štátu s nadšením. Naproti tomu pre väčšinu Slovákov bol charakteristický zdržanlivý postoj a disciplinované plnenie mobilizačnej vyhlášky. Mobilizácia prebehla bez výraznejších problémov aj v oblastiach obývaných ruskou, maďarskou a poľskou menšinou. Zo záložníkov nemeckej národnosti nastúpila asi polovica, pričom časť z nich hneď po vyzbrojení a vystrojení dezertovala. Z tohto dôvodu vydal Hlavný štáb čs. armády nariadenie, že mužstvo nemeckej národnosti bude preradené k tylovým útvarom na Slovensku.

V rámci zvyšovania nátlaku na Hitlera uviedla Veľká Británia 24. septembra 1938 do pohotovosti svoje vojnové loďstvo a Francúzsko mobilizovalo 600 000 záložníkov. ZSSR opakovane vyhlasoval, že splní záväzky, ktoré vyplývajú zo zmluvy o priateľstve a spolupráci. Ale iba vtedy, ak ich dodrží francúzska strana. Tvrdenia, že Sovietsky zväz bol pripravený ísť

Jan Syrový